

BSAL, 65 (2009), 57-68.

L'aportació de Mallorca a la Campanya del Rosselló contra Jaume III de Mallorca

JAUME SASTRE MOLL *

RESUMEN

La enemistad entre Jaime II de Mallorca y Pedro IV de Aragón se saldó con la conquista del reino Balear (1343) y la posterior intervención armada en el condado del Rosellón (1344-45). Ambas intervenciones militares difieren sustancialmente en cuanto a su desarrollo. En el reino de Mallorca, donde habitaba una numerosa colonia filocatalana, Pedro IV mandó respetar la ciudad y su campiña, pues la población y las instituciones apenas opusieron resistencia. La Ciutat se libró del saqueo y en ella el monarca aragonés fue coronado rey en la catedral. La actuación en el Rosellón fue distinta. Sus castillos fueron saqueados y quemados, la campiña sufrió una tala indiscriminada y sus habitantes sufrieron los horrores de la guerra al ofrecer una enconada resistencia. Para financiar esta segunda campaña contra Jaime III, el rey de Aragón obligó al reino insular a contribuir con grandes sumas de dinero, hombres y efectivos náuticos. Con esta primera aportación financiera se iniciaba la sangría económica del reino, y el lento y progresivo empobrecimiento de un reino rico y próspero.

Palabras clave: Guerra del Rosellón, finanzas reales, Mallorca, caballos armados.

ABSTRACT

The enmity between Jaime II of Mallorca and Pedro IV of Aragón was settled with the conquer of the Balearic Kingdom(1343) and the military intervention in the Rosellón county(1344-45). Both military interventions were very different in their development. In the Kingdom of Mallorca, where there were a very populated Catalan colony, Pedro IV demanded respect to his army towards The City and its countryside, encountering no resistance neither from institutions or the population. The City was freed of the looting and it was in its Cathedral where the monarch was crowned king. The situation in the Rosellón county was completely different. Their Castles were looted and burned, the countryside devastated and its population had to live the horrors of the war.

To finance this second war campaign against Jaime III, the king of Aragón forced the Balearic Kingdom to contribute with big sums of money, soldiers and vessels. With this first finance contribution, it started the economic drain of the Kingdom, and its slow and progressive impoverishment of a such a rich and prosper Kingdom.

Key words: Rosellón war, Treasury finances, Mallorca, armed horses.

El pretext per a justificar d'intervenció armada de Pere IV contra el rei de Mallorca es basava, aparentment, en el procés obert contra Jaume III, el en qual se l'acusava de fellonia, en haver fet encunyar moneda falsa en el Rosselló, no haver prestat el vassallatge quan va ser requerit pel seu senyor, entre altres afers de tots coneguts. La resolució del procés el condemnava a ser desposseït dels seus estats en favor del seu senyor feudal, el rei Pere. Però és evident, que en el fons, hi havia altres afers i actuacions polítiques anteriors que el rei aragonès no podria oblidar mai: Les gestions matrimonials iniciades per Jaume, en favor del seu fill i homònim, per esposar-lo amb una de les filles de la casa reial d'Anglaterra, era una qüestió que no tan sols disgustava el rei francès, sinó que pertorbava

---

* Professor de la UIB.

l'equilibri polític de la Casa d'Aragó¹. La pugna sostinguda pel seu vassall amb el rei de França, havia col·locat a Pere en una situació de compromís davant la Casa Angevina.

La pau subscripta per Jaume III amb el rei del Marroc i Granada (15 d'abril de 1339), sense el consentiment del seu senyor feudal Pere IV pareixia anul·lar un altre compromís anterior, com era el d'armar un estol de 10 naus que, amb un altre armament naval semblant, el rei Pere s'havia compromès amb el rei de Castella en la defensa de Tarifa en l'Estret de Gibraltar², plaça amenaçada reiteradament pels benimerins.

Eren tantes les desavinences polítiques que enfrontaven els dos reis, que les acusacions formulades en el procés obert contra Jaume III, pareixen ser un simple formulisme per iniciar una acció armada i de càstig que doblegués l'actitud altiva i el tarannà orgullós del titular de la Casa de Mallorca.

La intervenció militar del rei d'Aragó contra el de Mallorca va tenir dues etapes; la primera va ser l'expedició naval contra les Illes i la presa de Ciutat de Mallorca, on Pere va ser coronat rei a la Seu, emulant un acte semblant, celebrat l'any 1327, que va col·locar en el tron del regne de Mallorca al seu cunyat Jaume. Amb aquesta cerimònia el rei d'Aragó manifestava el desig de cloure una acció política que va iniciar-se el 1279 amb el vassallatge del seu avi Jaume II de Mallorca. La segona intervenció armada, que no era més que una prolongació de la primera, va ser la invasió del comtat del Rosselló.

El marc cronològic que abraça ambdues intervencions armades és més bé curt. La primera, des del 18 de maig de 1343, data de la sortida de l'estol català de les costes del Principat, fins a la capitulació de Ciutat de Mallorca, 31 de maig de 1343, a penes hi ha una durada de 13 dies. La segona, de més durada, es desenvolupà del 15 de juliol de 1343, data de la sortida de Pere IV de Barcelona cap a Girona, fins la capitulació i entrega de la capital Perpinyà, segona capital del regne, el 15 de juliol de 1344, és a dir, un any, però amb la circumstància de que entre mig d'aquestes dues dades s'obrí una treva, obtinguda per la intervenció papal (del 19 d'agost al 1 de maig de l'any següent).

De les dues expedicions, la més llarga i costosa va ser la intervenció en el Rosselló, i on es produïren les escenes bèl·liques més cruentes, on es demostrà amb més intensitat l'odi, la revenja... i on no es va respectar ni la vida, ni l'honor, ni la Natura.

Així doncs, hi ha una gran diferència d'actitud entre les dues intervencions armades. La població, les institucions i les propietats dels voltants de Ciutat de Mallorca, malgrat la resistència d'alguns punts molt concrets a l'illa, varen ser respectades, i no es produí la tala indiscriminada dels arbres dels seus camps. Encara que, poc temps després, una vegada retudes les illes, va succeir una vertadera caça de partidaris jaumistes i una repressió posterior que caldria estudiar amb més intensitat i deteniment, de la qual coneixem alguns fets molt puntuals, com fou la diferent sort que tingueren els col·laboradors del rei destronat que, empresonats a la torre de l'Àngel de l'Almudaina, el Temple o al castell de Bellver, varen ser jutjats i alguns sumàriament escapçats pel sol fet de declarar-se vassalls del rei mallorquí.

---

¹. C. A. WILLEMSSEN: *Ocaso del reino de Mallorca y extinción de la dinastía mallorquina*, Palma de Mallorca, 1955, 10.

² Francisco de MOXÓ: "Naves mallorquinas en el Estrecho y en Finisterre a mediados del siglo XIV", a *Mayurqa*, 22, I, Palma de Mallorca, 1989, 427 – 437.

Aquesta actitud de Pere IV envers els mallorquins pareix obeïa a una afinitat política i comercial, expressades per algunes forces fàctiques de l'illa de tarannà filocatalanes, i que el rei va saber plasmar a la seva crònica quan descriu els arguments esgrimits pel Comitè de rendició de la Ciutat, contraris a l'anterior rei “... *l'altre si és que ell -(Jaume III)- ha fetes e gitades diverses talles e exaccions en la Ciutat de Mallorques, a les nostres gents, e les estranyes, així com a genoveses e pisans n'eren franques*”.³

Es curiós observar com el personatge que va dur tot el pes de les negociacions de capitulació del regne va ser en Bertran Roig, un ric mercader que actuà en nom del poderós grup mercantil illenc⁴ i que després de la rendició va ser promogut i nomenat Procurador Reial del regne.

A les illes de Menorca i Eivissa la incorporació a Pere IV no presentà una greu problemàtica. En elles es nomenaren dos lloctinents en les persones de Gilabert de Corbera i Jofre de Treballs. Dels dos, en Corbera va tenir un destacat protagonisme a l'illa de Menorca, ja que el seu cel i el seu tarannà bel·licós va fer que encauses a antics oficials reials en declarar-los jaumistes. El cas més conegut i documentat va ser el procés promogut contra Ferrer de Montpalau.⁵

Els primers preparatius de la segona intervenció armada començaren quan Pere IV arribà a Barcelona des de Mallorca. Així doncs, la data del inici de la invasió del Rosselló podria fixar-se el 15 de juliol de 1343, quan el rei manà la concentració de tropes a la ciutat de Girona. Però la dificultat més important pel rei aragonès era el financer.

Segons G. Ensenyat⁶, la primera campanya rossellonesa s'inicià el 28 de juliol, i el primer encontre bèl·lic es produí al castell de Bellaguarda, per prosseguir després amb la presa de Canet, Castellarnau-Sobirà, Castell Rosselló ... accions que anaven acompanyades d'una tala indiscriminada dels boscos i dels arbres de cultiu de les rodalies de les ciutats; però l'avenç va aturar-se, ja que, mitjançant la intervenció del Papa, Jaume aconseguí una treva, que duraria del 19 d'agost de 1343 fins el 1 de maig de l'any següent.

Però si aquesta momentània interrupció era favorable als interessos de Jaume III, per a Pere també suposava un momentani respir econòmic.

Fixada la treva papal fins el mes de maig de l'any següent, pareix ser que abans del seu termini algunes tropes de Jaume de Mallorca iniciaren les hostilitats. Concentrades novament les tropes catalanes a Girona, a mitjan maig les hosts de Pere IV avançaven en direcció a la Jonquera. El 6 de juny retien Argelers, el 22 capitulava Cotlliure, i el 8 de juliol començava el setge de la ciutat d'Elna.

L'única opció de Jaume III era rendir-se a Pere IV a Perpinyà, on es va fer la declaració oficial de la incorporació.

³ PERE IV: *Crònica*, Ferran SOLDEVILA (ED.): *Les Quatre Grans Cròniques*, Barcelona, 1983, 1050.

⁴ G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració de la corona de Mallorca a la corona d'Aragó (1343 – 1349)*, Palma de Mallorca, 1997, 187-188.

⁵ G. LLOMPART: *Ferrer de Muntpalau. “Lo cavaller de Martinell”*. *Entre Jaume III de Mallorca y Pere IV de Aragón*, Ciutadella, 1987..

⁶ G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració ...*, 207-214.

El finançament de la Campanya del Rosselló.

L'estudi realitzat per G. Ensenyat fa una aportació documental molt interessant en quan a les càrregues dineràries suportades pels distints regnes per finançar la campanya rossellonesa.

A grans trets, podria dir-se que les terres que donaren un major suport econòmic al rei fou el Principat de Catalunya, que va fer un oferiment de 70.000 lliures per la causa, aportació de la qual es feren dues parts: una sufragada per la ciutat de Barcelona, que pagaria 35.000 lliures, l'altra meitat seria aportada per les poblacions del Principat.⁷

En el mes d'abril de 1344, davant la manca de diners, el rei manava a les autoritats de Lleida que emetessin violaris per poder satisfer la quantitat que se'ls havia assignat a pagar, mentre que en el mes de juny requeria als gironins la quantitat de 10.000 lliures,⁸ d'aquelles 70.000 que havia de satisfer el Principat.

El fet de prometre graciosament al rei una determinada quantitat es convertia a la llarga en una obligació i una càrrega, de manera que la insistència reial posava en vertaderes angoixes financeres a les entitats que s'havien compromès a cedir-les. A més, el rei sempre argumentava la precarietat de la situació en que es trobava i esgrimia que el seu incompliment feia perillar el seu honor com a rei.

A punt de finalitzar la guerra, en el setge de La Roca, el rei escrivia als consellers i *prohoms* de Barcelona per agrair-los l'ajuda rebuda i els donava els darrers detalls de la contesa: els notificava que havia retut el castell de Ça Rocha, i que esperava que el dia següent ho faria "*la força pus alta de la Celòquia que té en Pagà de Mallorca*". I que Jaume de Mallorca s'havia refugiat a Tuïr i Millars, però que molts altres llocs del comtat pensaven retre les armes i rendir-se en breu espai de temps.⁹

A primers de juliol de 1343, el regne de València es va comprometre amb molts diners amb el rei Pere. El Consell de la ciutat de València autoritzà els Jurats a manllevar 2.000 lliures sobre el monedatge que s'havia de recaptar, per tal d'enviar aquella quantitat al rei¹⁰, per poder iniciar la campanya del Rosselló.

A mitjan mes d'octubre coneixem el subsidi o ajuda amb que s'havien compromeses algunes ciutats del País Valencià. La contribució total superava les 15.000 lliures¹¹, i es repartia d'aquesta manera:

Morella	66.000 sous	Burriana	13.000 sous
Morvedre	52.000 “	Alzira	40.000 “
Xàtiva	60.000 “	Cullera	8.000 “

⁷ ACA, Cancillería (Venditionum) 991, 31-32v.
G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 165

⁸ ACA, Cancillería (Venditionum) 990, 178v.;
G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 188

⁹ ACA, Cancillería (Segilli Secreti) 1118, 165v.
G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 204

¹⁰ AMV, Manual de Consells i Stabliments, A-4 206.
G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 103

¹¹ ACA, Cancillería (Subsidiorum) 1502, 87v-89v.
G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 30

Castalla	1.000 “	Penàguila	1.800 “
Madrona	2.000 “	Alpont	3.000 “
Ademuç	2.000 “	Castro Hobib	5.500 “

El rei, sempre necessitat de diners, estipulava el temps de pagament; la meitat a mitjans mes de gener, i l'altra a meitat mes de maig. I assignava a Pere de Caranyena com a recaptador de tot el numerari valencià.

En el mes de gener de 1344 el rei també comprometia a les aljames judaïques del País Valencià, i estipulava les terminis per satisfer-lo¹². A l'aljama de Xàtiva li assignava el pago de 7.000 sous; a la de Morvedre 15.000 sous; i als de Alzira 2.000 sous. El seu col·lector seria un tal Luppo de Sos, el qual satisfaria la meitat del numerari a mitjan maig i l'altra meitat a mitjan setembre. En total, la comunitat hebraica feia una aportació conjunta de 1.200 lliures.

En una data anterior, segurament dins l'any 1343, el regne de València oferí a Pere IV unes 25.000 lliures, quantitat que encara era arrastrada pel març de 1344¹³. Una vegada més, el rei utilitzava fórmules coercitives per accelerar el pagament, així manifestava que el retard suposava “*un gran dampnatge e minva de nostra corona...*” i “*si desijats la honor de nostra corona...*” haurien de manllevar-les al banquer *Bernat Johan*, canviador de València, o a Bernat Comte, un altre banquer.

Una vegada acabada la campanya, els Jurats valencians convocaren grans festes i cerimònies religioses per a celebrar la victòria¹⁴, en la qual s'havien compromès amb molts diners.

L'aportació aragonesa fou la més feble. El regne no tenia grans interessos amb l'annexió dels comtats pirenaics. A més, consideraven que era més una qüestió catalana i que per tant, tan sols contribuirien amb allò que els obligava com a súbdits feudals.

Pel desembre de 1343, el rei Pere aconseguia la promesa de que la població de Terol contribuiria amb un subsidi de 110.000 sous jaquesos (unes 5.500 lliures), a pagar amb aquest termes: 20.000 sous a mitjan mes de gener, 50.000 sous a mitjan abril, i altres 58.000 al mes de setembre¹⁵. Tot aquest diners seria entregat a *Michel de Álava*, col·lector.

Després d'alguns intents, cursats pel mes de gener de 1344, la ciutat de Saragossa refusà concedir l'ajuda demanada pel rei, amb motiu que la segona campanya del Rosselló, al·legant la immunitat de que gaudia la ciutat, però li atorgaren 1000 cafisos de blat, 1000 d'ordi i 1000 d'avena¹⁶, sense que aquella donació fos un precedent i vulnerés els privilegis i franqueses de la ciutat.

¹². ACA, Cancillería (Subsidiorum) 1502, 91-91v.

G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 145.

¹³. ACA, Chancillería (Pecuniae) 1306, 222.

G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 159.

¹⁴. AMV, Manual de Consells i Stabliments A-4; 383 – 384.

G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, 213.

¹⁵. ACA, Cancillería (Subsidiorum) 1502, 71-71v;.

G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II, doc. 144.

¹⁶. AMZ, Pergamins R, 101; G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració* ..., II doc. 169.

Un altra tarannà va tenir la ciutat aragonesa de Calataiud, que va concedir-li un ajut de 110.000 sous jaquesos, per la campanya del Rosselló, pagadors la meitat en el mes abril i l'altra meitat per setembre de 1344¹⁷. Però pareix que la ciutat tenia sèries dificultats financeres. El recaptador de la quantitat assignada al rei, un tal Francisco Aznar, no va poder fer compliment de la primera entrega en el temps estipular, mancant-li 18.000 sous. Acusat de mal administrador “*par que per corrupció o per altra aral manera la dita quantitat romanga a pagar...*” les ordres reials varen ser contundents “*... pressats lo dit Francischo Aznar ... e pres e ben guardat lo menes a Barchinona ...*” i ficat a la presó en càstig de la seva deslleialtat.

L'aportació de les Illes Balears a la campanya del Rosselló

L'ajut prestat per les Illes a la campanya iniciada per Pere IV contra Jaume III en el Rosselló va ser important, i aquesta es concretà en tres modalitats diferents: la aportació humana va produir-se quan el rei demanà el pas de la majoria dels cavalls armats existents a les Illes, utilitzats sempre per a la defensa del territori; l'aportació econòmica amb la venda dels primers censals reials, integrats en el Reial Patrimoni, per satisfer unes 14.000 lliures que el rei necessitava per fer front a les despeses generades per la guerra; i l'ajut naval, que va concretar-se amb l'armament d'un nombre de naus per contrarestar l'amenaça que, des dels ports del sud de França, arribava a Mallorca quan s'assabentava que a Mònaco, Nissa i a Cotlliure s'equipaven naus per damnificar les illes.

Ja a mitjan setembre de 1343, durant la preparació de la primera campanya del Rosselló, el rei, des de Barcelona, trametia a les Illes una carta en la qual es relacionava un llistat d'homes d'armes en el que figuraven els noms de 92 cavalls armats que rebien assignació estipendiària de la Procuració Reial, i en la qual 38 anaven marcats amb una creu¹⁸. Amb aquella simple indicació el rei manava que tots aquells (cavalls i cavallers) passessin a Catalunya en ajut del rei a la campanya¹⁹.

Des de la conquesta de l'illa per Jaume I, el rei i la noblesa havien creat un cos armat, compost d'uns 100 cavalls armats necessaris per a defensa de l'illa, els quals eren exempts *d'ost e cavalcada*, és a dir, no podien ser cridats per ajudar al rei a territoris continentals. Però per a Pere IV, malgrat haver jurat els Privilegis i Franqueses promulgats a les Illes, aquella clàusula no tenia el mateix sentit.

Mesos més tard, i degut a les necessitats de la campanya, el rei va fer una altra petició. A mitjan febrer de 1344 demanava al Governador del regne, Arnau d'Erill, que enviés tots els cavalls estipendiàris que hi hagués a Mallorca cap a Catalunya, i que sols en restessin deu²⁰, al·legant que la seva presència no eren necessària a l'illa.

La mateixa mesura afectava a les illes de Menorca i Eivissa. A finals d'octubre de 1343, el rei manava a Arnau d'Erill que manés al seu lloctinent, Gilabert de Corbera de Menorca, que trametés a Catalunya quatre dels 10 cavalls armats existents per a la defensa de l'illa. Però en el mes de març de l'any següent manava novament que a Menorca i

¹⁷ ACA, Cancillería (Venditiorum) 990, 170 i Cancillería (Subsidiorum) 1502, 75v.
G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració ...*, II, doc. 178 i 187.

¹⁸ ARM, LR 11, 25 – 25v; G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració ...*, doc. 119

¹⁹ G. ENSENYAT PUJOL: “Caballos armados en la campaña del Rosellón”, a *XII Congrès d'Histoire de la Couronne d'Aragon*, Montpellier, 1985, 215-224.

²⁰ ARM, RP 26, 41.

Eivissa, aquesta darrera en mans de Miquel Martin d'Arbe, restessin quatre i dos cavalls armats respectivament²¹, i els demás els enviessin al Rosselló.

Evidentment les mesures preses pel rei deixaven indefenses les illes, no sols davant les possibles actuacions de Jaume III, sinó també davant les amenaces musulmanes nord-africanes, ja que l'acord de pau subscrit pel rei de Mallorca i els soldans de Granada i Marroc ja no tenia efecte. Encara que, cal tenir present que, l'amenaça musulmana benimerí havia quedat callada a la batalla del Salado (1340).

El sou pagat pels tresorers reials a aquests cavallers illencs en terres de Catalunya, el coneixem a través d'una sola notícia. Després de la campanya, el rei manava a Bernat d'Olzinelles, tresorer, que pagara la diferència que es devia a Bernat de Fenollet pels 91 dies que serví amb cinc cavalls armats, a vuit sous diari per cavall²². En total, durant tres mesos, el noble s'havia fet creditor de 3.640 sous barcelonesos (unes 182 lliures), dels quals ja n'havia cobrat una quantitat.

L'orde donada per Pere IV als procuradors mallorquins Bertran Roig i Bernat Ça Morera de la venda d'un nombre de censals que aquells rebien en la Procuració Reial no la sabem amb certesa. L'operació financera consistia en la venda 1.000 lliures censals que el monarca rebia, en concepte de senyor feudal, pagats pels habitants de la Ciutat i viles foranes, sobre els immobles que tenien, la majoria satisfets en diners, però que els més antics encara es pagaven en lliures de pebre, capons, gallines, cera, i blat (forment i ordi). Però segurament la quantitat era insuficient, raó per la qual el rei manà vendre altres mil lliures censals per finançar i continuar la campanya²³.

El motiu expressat pels dos tresorers alhora d'alienar-los era “*per la exeqüció de justícia que lo dit Senyor Rey féu de les terres de Rosellón e de Cerdanya...*”, però la venda, que es feia a diverses persones, ho era sota una condició: “*que quant lo dit Senyor Rey vulla aquels reembre, quels puxa cobrar per aquel mateyx preu que foren venuts, ço és, lo morabatí que és dins Ciutat, a raó de VI lliures, comptat florí a raó de XXV sous de longa moneda, e lo morabatí que és fora, a raó de V lliures de la dita moneda, e quascuna quartera de forment, a raó de VII lliures de la dita moneda, e cascuna quartera d'ordi a raó de III lliures de la dita moneda, ço és les C quarteres que comprà en Francesch de Perella sobre lo delme dels blats de la Ciutat e del Pla, les romanents XXV quarteres d'ordi foren venudes a raó de III lliures V sous per quartera. Item foren venuds al dit Francesch de Perella del dit forment X quarteres en alou franch, a raó de XIII lliures XV sous de la dita moneda per quartera, les quals se prenen a Porreres. Item fo venut I morabatí sensal en alou franch dels dits morabatins censals, ço és an Berenguer Vivot, ciutadà, per preu de C XX lliures*”.²⁴

La documentació ens proporciona les quantitats dels censals venuts a la Ciutat i a cadascuna de les parròquies, el valor de les quals va ser aquest:

---

²¹ ARM, RP 11, 61v-62 i ARM RP 26, 43.

²² ARM, RP 27, 93

²³ ARM, RP 26, 47v

²⁴ ARM, RP 3142, 16

Població	Censals venuts	Valor en lliures
Ciutat	En diners, 674 ½ lliures de pebre 4 ½ parells de capons 25 parells de gallines 29 ½ lliures de cera 338 quintars 39 lliures de farina censal 105 quarteres 3 barcelles censals de forment 27 quarteres 3 barcelles censals d'ordi	605 lb. 1 s. 9d. 169 lb. 4 s.
Valldemossa (1)	<i>Dret del molí d'en Alcover</i> <i>La mena de la almangena</i> <i>Lo censal de Valldemossa, ab VII pareys de galines ... e ab XIII lliures de cens que foren d'en Thomàs de Quintana</i> <i>Lo censal de Lucalcari, que fo de la partida d'en Guilabert de Cruïlles</i>	2 lb. 2 lb. 10 s. 32 lb. 1 s. 1 d. 5 lb. 3 s.

(1) *Los dits censals de Valldemoça foren venuts pertida per la exequió del Rosellon e lo remanent dels dits censals foren donats per lo Senyor Rey an Bertran Royg e als seus per tots temps.*²⁵

Sóller	<i>Lo censal de Sóyler e de Biniaratg per tot en suma</i> <i>II lb. de pebre; I ½ lb de cera; II pereyls de galines</i>	147 lb. 17 s. 9 d.
Bunyola	Lo censal de Bunyola, so és en diners Item galines 31 galina e miga Item capons pereys (blac) Axí matex foren venudes XLVIII quarteres II barc. de forment e XXXVI quarteres d'ordi.	90 lb. 4 s. 3 m ³
Sta. M ^a des Camí	Lo censal en diners Item pebre lliures 19 ½ Item galines pereys 9 ½ a raó de 1 sou 6 dines	128 lb. 14 s. 4 d. 4 lb. 17 s. 6 d. 14 s. 4 d.
Alaró	<i>Lo censal de Aleró en dines fo venut ...</i> <i>Cera I lliura</i> <i>Item forment L VIII quarteres</i>	29 lb. 11 s. 1 d.
Inca	<i>Lo dit censal fo venut a diverses persones (2)</i> <i>L'altra pertida fo donada per lo Senyor Rey an Bertran Royg e als seus per tots temps</i>	

(2) *La quantitat no hi figura, però en l'any 1341 la quantitat del censal era de 151 lb. 8 s. 8 d. malla.*

Huyalfàs	<i>Lo censal de Huyalfàs en diners; Item aquel de la Maryals en dines; Item aquel de Gayeta en dines</i> <i>Item de forment II quarteres</i>	37 lb. 7 s. 6 d.
Escorca (3)	<i>Les rendes totas d'Escorcha se veneren justades axí blats, com vi, com ortalissa, como oli, com totes altres coses e ab (blanc) lliures que si prenen de cens, e ab (blanc) lliures ques prenen de cens en la Vayl de Sóler, per en Bernat de Santa Eugènia e ab cent sous que fa de cens la dona Sibilia de Rius per la Calobra per tot</i>	2 lb.

(3) *La quantitat és una imprecisió evident. En altre documentació l'import del censal era de 100 sous.*

²⁵ ARM, RP 3142, 19

Alcúdia (4)	<i>Lo censal</i> <i>Item de forment XXXX II quarteres III barcelles</i> <i>Item d'ordi XXVII quarteres III barcelles</i> <i>Item lo censal de l'Albufera</i>	206 lb. 11 s. 4 125 lb.
-------------	---	------------------------------------

(4) *Lo dit censal de la Albufera fo graciosamente dona tan Bertran Roig e a sos hereus, ab les CCC lliures sensals de Barchalona que li asignà sobre certs sensals de la ylla de Malorques.*²⁶

Sineu i Sant Joan de Sineu e de Manreza	<i>Lo censal de Sineu e de Manreza en diners</i> (5)	93 lb. 12 s. 2 d.
---	--	-------------------

(5) *Del dit censal foren venudes a diverses persones per la exequió de Rosellon a dolentat del Senyor Rey LX III lb. XI s. sensals.*

Petra	<i>Lo censal de Petra en dines</i> (6)	25 lb. 8 s.
	<i>Item per la tascha que fan los hereus d'en Nicholau de Sent Just</i> (7) <i>Item de forment X quarteres</i>	30 lb.

(6) Va ser venut a Francesc Botar (7) Va ser venut An Jovals.

Artà (8)	<i>Ês lo censal de Arthà en diners</i> <i>Lo cens de la deveza de Farug</i>	10 lb. 15 s. 53 lb. 10 s.
----------	--	------------------------------

(8) *Dels dits sensals foren venuts en M CCC XLIII ... ab los altres sensals 36 lliures.*

Manacor	<i>Primerament és lo censal qui fo de Na Blanca de Moncada</i> <i>Item fan los prohoms per la tascha que solien fer als cunes vinyes</i> <i>Item altre sens</i>	11 lb. 24 lb. 2 lb. 9 s.
Felanitx	<i>Ês lo cens de Falanig en dines</i> <i>ab les II lb. V s. VI que fa N'Oset Ses Cudines</i>	7 lb. 5 s. 6 d.
Santanyí (9)	<i>Ês lo censal de Santayhin en diners</i>	12 lb. 9 s.

(9) *Lo dit censal fo venut an P. Ça Vila ...*²⁷

Campos	<i>Es lo censal de Campos entorn</i> <i>Item en forment que fa n'Estany Tarragó XX qes.</i> <i>Item en ordi XII quarteres.</i>	2 lb. 4 s.
Porreres	<i>Lo censal de Porreres en dines</i> <i>Item en forment CX quarteres V barc. IIII al.</i>	20 lb. 6 s.
Montuïri i Catellitx (10)	<i>Ês lo censal de Montuïri e de Castelig ab als cuns logers</i>	169 lb. 9 s. 3 d.

(10) *Del dit censal varen ser venuts 106 lb. 16 s. 1 d.*

Llucmajor	<i>Ês lo censal de Lucmajor en dines</i>	72 lb. 17 s.
-----------	--	--------------

Segons els càlculs fets pels procuradors de la suma de totes les rendes, i aplicats els descomptes pertanyents al procurador Bertran Roig, així com els censals romanents, es

²⁶ ARM, RP 3142, 48v-49

²⁷ ARM, RP 3142, 69

veneren un total de 1.543 llibres 7 sous 8 diners censal, més 241 quarteres de blat i 125 quarteres 1 barcella 4 *almuts* censals.

A mitjan mes d'abril de 1344, a punt d'iniciar-se la segona etapa de la segona campanya, Pere IV demanava amb urgència els diners obtinguts pels tresorers mallorquins mitjançant la venda dels censals reials, però també demanava les quantitats obtingudes de la venda dels béns confiscats als partidaris del rei destronat.²⁸ Per accelerar l'entrega pecuniària, enviava a Mallorca dues galeres el 15 d'abril, amb l'ordre de retornar al Principat abans del 25 del mateix mes per poder pagar les tropes. Però la quantitat rebuda no va ser la que el rei esperava. Pensava obtenir unes 14.000 lliures, però tan sols li van arribar 11.396 florins, que eren 7.500 lliures. Per aquesta raó, i amb un to amenaçant, manava a final de mes, als seus procuradors, que acceleressin les vendes, i en el cas de no arribar a les 14.000 lliures que fessin emprèstits fins a completar l'esdentada quantitat.²⁹

Les peticions pecuniàries de les quantitats degudes, per a completar les 14.000 lliures, es repeteixen amb certa intensitat. També demanava les quantitats que alguns rics mercaders havien promès a la corona³⁰.

Una vegada satisfeta la primera entrega, el rei manava (11 de maig de 1344) que els tresorers venguessin censals per valor de altres 15.000 lliures a cavallers, eclesiàstics, mercaders i a altres persones del regne, de manera que la venda feta pogués ser recuperable en el decurs dels primers 10 anys.³¹ És evident que la mesura, presa en un cas excepcional, anava contra la Primera Carta de Franquesa del regne (1 de març de 1230), la qual prohibia a tothom alienar i vendre propietats a cavallers i eclesiàstics.

La pressió exercida pel rei sobre els tresorers per aconseguir diners de la manera que fos, arriba a l'extrem de manifestar-los que d'ells depèn l'èxit de la campanya, i és més expressiu quan diu “... *tota la present exequció va en haver la dita moneda, en axí que porets dir que entre vós* (Bernat Sa Morera) *e el dit Bertran* (Roig) *nos haurets dat Rosselló*”,³²

L'arribada a Mallorca de dues naus, en la qual anava *Andriol d'Alexandria* per rebre les quantitats recaptades, va accelerar l'entrega del numerari promès, però les necessitats eren premiant. En el mes de juny, Pere IV demanava un préstec de 500 florins als col·lectors de la lleuda mallorquina (Pere Andreu i Miquel Noves), els quals eren els encarregats de rebre els ingressos del impost.³³ La quantitat, juntament amb altres, seria entregada a Pere de Muntanyó (o *Moncahyo*), per finançar la campanya del Rosselló.

Una vegada finalitzada la guerra (15 de juliol de 1344) el rei donava ordre de amortitzar o redimir alguns censos i rèdits venuts per la campanya³⁴, però noves peticions dineràries degueren dificultar l'operació. En el mes de gener de 1345, des de Perpinyà, demanava als procuradors les 3.000 lliures que li havien promès,³⁵ i manava pagar altres

²⁸ ARM, LR 11, 74v-75v.

²⁹ ARM, LR 11, 80 – 80v.

³⁰ G. ENSENYAT PUJOL: “Algunos préstamos otorgados a Pedro el Ceremonioso tras la anexión de Mallorca”, a *Mayurqa*, 21, Palma de Mallorca, 1985-1987, 121 – 131.

³¹ ARM, RP 26, 62v.

G. ENSENYAT PUJOL: *La Reintegració ...*, II, doc. 177

³² ARM, LR 11, 86v-87v

³³ ARM, RP 26, 66

³⁴ ARM, RP 26, 94

³⁵ ARM, RP 26, 112

3.000 florins d'or que va prendre de préstec a la localitat de Perpinyà, més els 210 florins d'escreix (interès), que consignà sobre les regnes de Mallorca³⁶, amb motiu del viatge que va fer al sant Pare, en el qual l'acompanyaven unes 50 persones a cavall.³⁷

Com el rei sabia les dificultats financeres per les que passava el regne i ell mateix, manava que el préstec es pagués en numerari, o que es manlevessin els diners amb certa cautela, afegint a continuació que “... *e per res no és mester que là* (a la Cort de Roma) *sàpien tota nostra pobrea*”.

En quan a l'equipament de naus, durant la treva oberta entre la primera i la segona campanya del Rosselló, Pere IV manà a Mallorca l'armament de 2 galeres per fer front a les accions corsàries de Jaume III, i altres dues per si fossin necessàries, en la construcció de les quals es va procedir amb la fórmula coneguda del pariatge³⁸ (concòrdia subscripta el 1316 entre la Ciutat i el rei Sanxo I de Mallorca), per la qual les despeses es repartirien meitat i meitat entre els Jurats de la Ciutat i el rei.

Un balanç econòmic de les despeses fetes per les Illes per donar suport econòmic a Pere IV en la campanya del Rosselló demostra que aquelles van aportar uns 80 cavalls armats, unes 30.000 lliures en la venda censals, més uns préstecs que sumaren altres 5.000 lliures, més 5 galeres per la via del pariatge.

És evident que aquesta aportació col·loca a Mallorca en un lloc principal. Era la primera gran aportació financera de les Illes a la política imperialista catalana de Pere IV, que suposaria una expansió política i comercial mediterrània a un preu massa alt. Però a la vegada, aquestes aportacions dineràries, fetes en detriment del Patrimoni Reial, i que difícilment serien recuperables³⁹, suposarien una minva important de les rendes illenques, que a la llarga serien insuficients per a mantenir tot el luxe i l'esplendor assolit durant els anys anterior regits pels reis de la Casa de Mallorca. Les Illes, mancades de diners per fer front a les despeses necessàries en les inversions d'obres i les reparacions necessàries que anualment es feien en els palaus, castells, cellers, forns etc. acusarien la minva de les inversions, i el seu patrimoni se'n ressentiria. No pot dir-se que l'inici del regnat de Pere IV, que suposava un canvi de dinastia, fos un començament massa avantatjós pel regne de Mallorca.

---

³⁶ ARM, RP 26, fol. 128

³⁷ ARM, RP 26, fol. 129

³⁸ ARM, LR 11, fol. 80v.

³⁹ Hi ha referència en els llibres de la Tresoreria reial de la devolució de les quantitats obtingudes del bisbe de Mallorca i Bernat de Fontanelles i altres mercaders mallorquins. ARM, RP 26, 72 i 127v.